

Vinona Burela
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb
3. godina prijediplomskog studija sociologije
i etnologije i kulturne antropologije
vburela@m.ffzg.hr

Povezanost akademskog uspjeha sa studentskim radom među studenticama i studentima Sveučilišta u Zagrebu

Connection between academic attainment and student employment among students at University of Zagreb

Sažetak

Rad se bavi povezanošću studentskog rada i akademskog uspjeha studenata/ica s ciljem utvrđivanja odnosa između količine vremena koje studenti/ce utroše na studentski rad i njegove srodnosti s područjem studija s prosjekom ocjena, plaćanjem ECTS bodova i/ili školarine te redovitošću u izvršavanju akademskih obveza. Teorijski okvir istraživanja činile su dvije oprečne teorije: teorija *nulte sume*, koja stavlja naglasak na negativne aspekte bavljenja izvannastavnim aktivnostima, i *razvojna teorija*, koja naglašava njihove pozitivne aspekte. Istraživanje je provedeno metodom ankete na prigodnom uzorku studenata/ica Sveučilišta u Zagrebu u sklopu kolegija Metoda ankete na prijediplomskom studiju Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U skladu s teorijom nulte sume pokazalo se da rad uz studij rezultira gubicima na akademskom planu. Konkretno, pokazalo se da je plaćanje školarine povezano s količinom vremena utrošenom na studentski rad. Dodatno, povezanost količine rada s redovitošću izvršavanja akademskih obveza bila je blizu statističke značajnosti. S obzirom na činjenicu da je broj hrvatskih studenata/ica koji/e rade uz studij u porastu, a istraživanja o povezanosti studentskog rada i akademskog uspjeha u Hrvatskoj do danas nisu provedena, navedeni su rezultati od iznimne važnosti te mogu pomoći djelatnicima/cama Ureda za studente Sveučilišta u Zagrebu u osiguravanju podrške studentima/cama u svladavanju akademskih obveza.

Ključne riječi: akademski uspjeh, negativne posljedice, plaćanje školarine, studentski rad, teorija nulte sume

Summary

This research paper deals with the connection between student employment and academic attainment with the aim of determining the relationship between the amount

of time students spend on their jobs and its relation to the students' field of study, to grade point average, payment of ECTS points and/or tuition fees, and regularity in fulfilling academic obligations. The theoretical framework of this research consists of two conflicting theories: the *zero-sum theory*, which emphasizes the negative aspects of extracurricular activities, and *the developmental theory*, which emphasizes its positive aspects.

The research was conducted using the survey method on a convenient sample of students at the University of Zagreb as part of the Survey Method course at the undergraduate study of the Department of Sociology at the Faculty of Humanities and Social Sciences of University of Zagreb.

In accordance with the zero-sum theory, it has been shown that working alongside studying results in academic losses. In particular, it has been shown that the payment of tuition is related to the amount of time spent on student employment. Additionally, the relationship between the amount of work and the regularity of performing academic obligations is close to statistical significance.

Given the fact that the number of Croatian students who work alongside their studies is increasing, and research on the connection between student work and academic success in Croatia has not been conducted to date, the above results are of extreme importance and can help the staff of the Office for Students of the University of Zagreb in providing support to students so that they can fulfill their academic obligations.

Keywords: academic attainment, negative consequences, payment of tuition fees, student employment, zero-sum theory

Uvod

Rad za vrijeme tercijarnog obrazovanja važan je dio studentskog života u većini zemalja zapadnog svijeta (Kroupová, 2021: 1). Podaci istraživanja o vještinama odraslih osoba (engl. *Survey of Adult Skills – PLAAC*) iz 2012. godine pokazuju da 39 % studenata/ica iz zemalja OECD-a u dobi od 16 do 19 godina radi uz to što studira (Quintini, 2015: 6). Prema podacima EUROSTUDENT-a iz 2019. godine,

prosječno 78 %¹ europskih studenata/ica ima studentski posao, od kojih 53 % radi tijekom cijele akademske godine, 7 % samo za vrijeme nastave, a 18 %² samo u razdobljima kada se nastava ne održava (Hauschildt et al., 2021: 149). U Hrvatskoj je pak u prosjeku³ zaposleno 71 % studenata/ica, od kojih 45 % radi tijekom cijele akademske godine, 8 % samo za vrijeme nastave, a 18 % samo u vrijeme kada se nastava ne održava (Hauschildt et al.,

¹ Istraživanje EUROSTUDENT VII uključuje podatke za 26 država Europe (Albaniju, Austriju, Češku, Dansku, Estoniju, Finsku, Francusku, Gruziju, Hrvatsku, Irsku, Island, Italiju, Litvu, Luksemburg, Mađarsku, Maltu, Nizozemsku, Norvešku, Njemačku, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, Švedsku, Švicarsku i Tursku).

² Nije jasno uključuje li razdoblje/vrijeme kada se nastava ne održava i vrijeme ispitnih rokova.

³ Termini „zaposleni/nezaposleni“ u ovom se radu koriste isključivo u kontekstu studentskog rada.

⁴ Uz države koje su sudjelovale u istraživanju EUROSTUDENT-a VII, EUROSTUDENT VI uključuje još i Latviju i Srbiju (ukupno 28 država).

2021: 150). Prema EUROSTUDENT-u VII, tj. podacima iz 2019. godine, Hrvatska je peta zemlja po porastu broja studenata/ica koji/e rade uz izvršavanje studentskih obaveza u odnosu na EUROSTUDENT VI⁴ (Hauschildt et al., 2021: 152), tj. podatke iz 2016. godine, s porastom od 5 %, odmah nakon Litve (porast od 10 %), Malte (9 %), Irske (8 %) i Slovenije (6 %) (usp. Hauschildt et al., 2021: 150 i Hauschildt et al., 2018: 132).

Istraživanja pokazuju da češće rade studentice nego studenti (npr. Brennan et al., 2005: 55; Darmody i Smith, 2008: 356; Häkkinen, 2006: 174). Što se tiče dobi, zaposlenih europskih studenata/ica u dobi manjoj od 22 godine ima u prosjeku 46 %, onih u dobi između 22 i 24 godine 60 %, između 25 i 29 godina ima ih 69 %, a u dobi većoj od 30 godina njih 77 % radi plaćeni posao.

U Hrvatskoj prosjek studenata/ica koji/e rade u dobi manjoj od 22 godine iznosi 35 %, onih u dobi između 22 i 24 godine ima 55 %, u dobi od 25 do 29 godina 68 %, a u dobi iznad 30 godina čak 88 % studenata/ica radi uz studij (Hauschildt et al., 2021: 163). Vidljivo je, dakle, da broj zaposlenih studenata/ica, kako u Europi, tako i u Hrvatskoj, raste linearno s njihovom dobi, a u Hrvatskoj je taj rast čak i izraženiji nego u Europi.

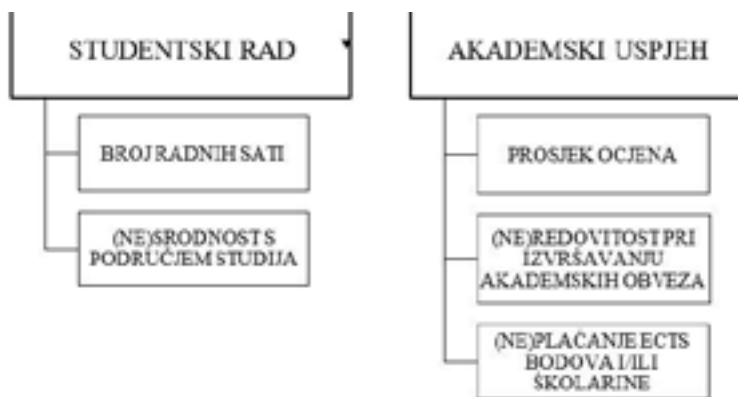
Da stariji studenti rade više, pokazuju i druga istraživanja (vidi npr. Beerkens et al., 2010: 684; Body et al., 2014: 3066; Häkkinen 2006: 181).

Linearan rast vrijedi i za razinu studija. Naime, u Europi je u prosjeku zaposleno 57 % studenata/ica upisanih na prijediplomski studij i 71 % studenata upisanih na diplomski studij, dok u Hrvatskoj radi 52 % studenata/ica upisanih na prije-diplomski i 62 % studenata upisanih na

diplomski studij (Hauschildt et al., 2021: 163). Porast zaposlenih studenata/ica s obzirom na razinu studija je, dakle, (gotovo) duplo izraženiji u Europi, ali i u Hrvatskoj iznosi značajnih 10 %.

Prema izračunima Mreže mladih Hrvatske iz 2016. godine, hrvatski/a student/ica u prosjeku radi 677 sati godišnje. Kada se taj broj podijeli s tjednom satnicom za puno radno vrijeme (40 sati), on daje rezultat od približno 17 tjedana u punom radnom opterećenju od 40 sati tjedno. To znači da prosječni/a student/ica više od 4 mjeseca godišnje radi puno radno vrijeme (*Mreža mladih Hrvatske*, 2017). Što se tiče povezanosti poslova koje studenti/ce obavljaju s njihovim područjem studija, prema podacima iz 2019. godine, manje od 50 % studenata/ica u Europi radi posao vezan uz svoje područje studija (Hauschildt et al., 2021: 152 – 153). Istraživanja povezanosti studentskog posla i područja studija u raznim državama pokazuju određene zakonitosti (vidi npr. Body et al., 2014: 3066; Hauschildt et al., 2021: 152 – 153; Häkkinen, 2006: 175), no kvalitetna usporedba te povezanosti nije moguća jer se kategorizacija područja studija u Hrvatskoj uglavnom razlikuje od onih u drugim državama.

Vidljivo je da je studentski rad rastući fenomen, kako globalno, tako i u Hrvatskoj, te ga je stoga važno pobliže istražiti. Konkretno, u ovom radu nastojat će se istražiti određeni aspekti i moguće posljedice studentskog rada na neke od indikatora akademskog uspjeha. Iako znanstvenici diljem svijeta intenzivnije proučavaju fenomen rada uz studij još od ranih 1990-ih naovamo (Robotham, 2012: 65), literatura o studentskom radu u Hrvatskoj oskudna je. Uglavnom se radi o istraživanjima unutar domena raznolikosti studenata/ica

Konceptualna shema

u visokom obrazovanju te nejednakosti životnih šansi, dok se istraživanja o povezanosti studentskog rada i akademskog uspjeha uopće ne provode (Čavar, 2018: 61). Predmet ovog istraživanja jest upravo navedena povezanost. Istraživanjem se namjerava utvrditi kakav je odnos između količine vremena koje studenti i studentice Sveučilišta u Zagrebu utroše na studentski rad i njegove srodnosti s područjem studija s prosjekom ocjena, redovitosti pri izvršavanju akademskih obveza i plaćanjem ECTS bodova i/ili školarine (vidi *Konceptualnu shemu*).

Ako se pokaže da su studentski rad i akademski uspjeh povezani, rezultati ovog istraživanja mogu pomoći djelatnicima/ama Sveučilišta u Zagrebu; ono potiče svoje studente/ice na angažman u izvannastavnim aktivnostima akademskog karaktera koje nisu sastavni dio studijskog programa, a povezane su s područjem studija te pridonose stjecanju stručnih i znanstvenih kompetencija i ishodima učenja studija na koji je student/ica upisan/a. Rezultati osobito mogu biti od koristi onima koji/e rade u Uredu za studente, čija je

misija osiguravanje podrške studentima/cama u usvajanju kompetencija, razvoju generičkih vještina, svladavanju akademskih obveza, pripremi za buduće zapošljavanje i vođenje brige o sveukupnom psihofizičkom zdravlju (izvor: Sveučilište u Zagrebu – Ured za studente).⁵

Teorijsko-konceptualni okvir

Termin studentski posao odnosi se na posao koji obavljaju studenti putem specijaliziranih službi za zapošljavanje studenata (Kosi et al., 2013: 254). Za objašnjavaње veze između studentskog rada i akademskog uspjeha uglavnom se koriste dvije oprečne teorije. Prva je teorija nulte sume (zero-sum theory), koju je razvio James Coleman 1961. godine (Coleman, 1961), a druga razvojna teorija (developmental theory), koju su 1987. razvili Alyce Holland i Thomas Andre (Holland i Andre, 1987).

Prema teoriji nulte sume, školsko je ozračje sustav ograničen na akademske, atletske i društvene vrijednosti u kojem predanost jednoj od navedenih vrijednosti podrazumijeva gubitke u drugim

⁵<https://www.unizg.hr/studiji-i-studiranje/podrska-studentima/ured-za-studente/> (pristup: 11.1.2024.)

dvjema. Ideja je da intenzivno vrijeme provedeno u bavljenju izvannastavnim aktivnostima rezultira gubicima na akademskom planu (vidi Seow i Pan, 2014). Sukladno s *teorijom nulte sume*, i vrijeme provedeno na poslu oduzima vrijeme provedeno u bavljenju akademskim aktivnostima (npr. učenju, rješavanju zadaće i prisutnosti na nastavi), što se negativno odražava na akademski uspjeh (vidi Choi, 2018: 91; Marsh, 1991: 173-173; Neyt et al., 2017: 3). Istraživanja pokazuju da, u odnosu na nezaposlene studente/ice, oni koji/e rade imaju niži prosjek ocjena (Auers et al., 2007: 486; Brennan et al., 2005:107; DeSimone, 2008:25; Kalenkoski i Pablonia, 2008: 484), u većoj su mjeri odsutni/e s nastave (Auers et al., 2007: 486; Brennan et al., 2005: 95; Ford et al., 1995: 197) te manje vremena provode učeći (Auers et al., 2007: 486; Brennan et al., 2005: 100; Metcalf, 2003: 319) i rješavajući zadaće (Metcalf, 2003: 319), koje su češće manje kvalitetne (Brennan et al., 2005: 95) i predane sa zakašnjenjem (Ford et al., 1995: 200). Navedeni su pokazatelji akademskog (ne)uspjeha izraženi s porastom radnih sati (Auers et al., 2007: 486,489; Brennan et al., 2005: 100; DeSimone, 2008: 25,95; Ford et al., 1995: 197). Štoviše, svaki dodatan sat tjednog rada u prosjeku smanjuje vrijeme učenja za 13 minuta (Beerkens et al., 2010: 687) i prosjek ocjena za 0.007 (Wenz i Yu, 2010: 372). Osim toga, za zaposlene studente/ice manje je izgledno da će završiti prijediplomsku razinu studija u nominalnom roku (vidi npr. Moreau i Leathwood, 2006: 35) u odnosu na nezaposlene, a oni/e koji/e rade 16 sati tjedno imaju 40 % manje šanse završiti prijediplomsku ili višu razinu studija u odnosu na one koji/e ne rade (Brennan et al., 2005: 11). Veći

broj istraživanja pokazuje da rad na više od 16 sati tjedno uvelike smanjuje izgleda za (akademski) uspjeh (Body et al., 2014: 3068; Salamonson i Andrew, 2006: 346).

Druga, *razvojna teorija* tvrdi da je bavljenje izvannastavnim aktivnostima u indirektnoj pozitivnoj vezi s akademskim uspjehom. Naime, bavljenje izvannastavnim aktivnostima pozitivno je povezano s motivacijom i ustrajnošću, postavljanjem i postizanjem ciljeva, stjecanjem radne etike, discipline i organizacijskih vještina poput planiranja i upravljanja vremenom, a posjedovanje navedenih karakteristika u pozitivnom je odnosu s akademskim uspjehom (vidi Seow i Pan, 2014). Isto tako se i pri obavljanju poslova stječu određena znanja i vještine koja/e su poželjne u akademskom okružju (vidi Marsh, 1991: 173; Darolia, 2014: 39-40). Pod pretpostavkom da su te vještine prenosive na rješavanje akademskih zadataka, ako radno opterećenje nije intenzivno (Body et al., 2014: 3063), zaposleni/e će studenti/ce bolje prolaziti na fakultetu u odnosu na nezaposlene (Buscha et al., 2012: 381), posebno ako su poslovi koje obavljaju povezani s područjem njihova studija (Geel i Backes-Gellner, 2012: 325). Dakle, da bi se maksimalno okoristili radom za vrijeme studija, tj. da bi minimizirali negativne aspekte rada uz studij, studenti/ce trebaju vještine stečene na poslu primijeniti u izvršavanju akademskih obveza (Häkkinen, 2006: 168; Hunt et al., 2004: 9-10), a to će najbolje postići ako povežu rad sa svojim područjem studija i profesionalnim aspiracijama (Hodgson i Spours, 2001: 383) jer tako maksimaliziraju stjecanje specifičnih stručnih kompetencija, tj. teorijsko-metodološkog znanja vezanog uz područje studija (vidi Meng i Heijke, 2005: 15). Većina autora pak u okviru poveza-

nosti s akademskim uspjehom ne istražuje srodnost studentskog posla i područja studija, već razlike u radu na sveučilišnom kampusu (engl. *on-campus*) i radu izvan njega (engl. *off-campus work*). Odnos rada na sveučilišnom kampusu i akademskog uspjeha studenata/ica pozitivan je jer takav rad omogućuje i pojačava povezanost studenta/ice s obrazovnom institucijom (vidi Riggert et al., 2006: 69).

Istraživanja pokazuju da je prosjek ocjena studenata/ica koji/e intenzivno rade niži samo ako se radi o poslovima izvan kampusa (Brint i Cantwell, 2010: 10; Ehrenberg i Sherman, 1987: 11). Štoviše, pokazalo se da je rad na kampusu povezan s višim prosjekom (Brint i Cantwell, 2010: 10). Nadalje, viši je omjer radnih sati povezan s manjom vjerojatnošću završetka studija u nominalnom roku (Ehrenberg i Sherman, 1987: 16) i većom vjerojatnošću napuštanja fakulteta kad se radi o radu izvan kampusa, ali ne i kad se radi o radu na kampusu (Anderson, 1981: 10; Ehrenberg i Sherman, 1987: 14). Osim toga, studenti/ce koji/e rade na kampusu češće koriste sveučilišnu knjižnicu te su češće u interakciji s fakultetskim osobljem (Aper, 1994: 8-9) i studentskim zborom (Aper, 1994:12) u odnosu na one koji rade izvan kampusa, a još i češće ako su poslovi koji/e rade povezani s područjem koje studiraju (vidi Aper, 1994: 8-12). Također, samoprocjena nekih stečenih znanja poput onih u humanističkim, društvenim, prirodnim i umjetničkim područjima (Aper, 1994: 22) te u području znanosti (Aper, 1994: 24) studenata/ica zaposlenih na kampusu pozitivnija od studenata/ica koji rade izvan kampusa, i to u većoj mjeri ako im je posao povezan s područjem studija (vidi Aper, 1994: 22-24).

Na temelju navedenih dostupnih po-

dataka za ovaj se rad postavljaju sljedeće hipoteze: H1: Studenti/ce koji/e rade 16 sati tjedno ili više imat će niži akademski uspjeh od studenata/ica koji/e rade manje od 16 sati tjedno ili ne rade. H2: Studenti/ce čiji je posao povezan s područjem koje studiraju imat će viši akademski uspjeh od studenata/ica čiji posao nije srodan s područjem studija.

Metodologija

U sklopu kolegija Metoda ankete, koji izvode dr. sc. Ksenija Klasnić i asist. Đurđica Degač na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, provedeno je omnibus-istraživanje o odabranim aspektima studentskog života. Jedna od istraživačkih tema bila je povezanost studentskog rada i akademskog uspjeha. Istraživanje je provedeno metodom ankete na prigodnom uzorku studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu (N = 446), a podaci su se prikupljali od 27. studenog do 7. prosinca 2023. godine online anketom u sustavu *LimeSurvey* putem društvenih mreža (*WhatsApp*, *Facebook* i sl.) i drugih komunikacijskih kanala (npr. e-maila).

Nakon predaje završne verzije ispitnog rada na kolegiju Metoda ankete ovo je istraživanje poslano na pregled Etičkom povjerenstvu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koje mu je izdalo dopisnicu pod brojem 13-2023/2024.

Opis uzorka

U *Tablici 1* vidljivo je kako su u uzorku prevladavale žene (77,13 %), studenti/ce upisani/e na prijediplomsku razinu studija (75,79 %) i to uglavnom oni/e na prvoj i drugoj godini studija (68,17 %) te oni/e koji/e studiraju društveno-humanističke znanosti (48,43 %). Osim toga, ispitanici

Tablica 1. Opis uzorka (N=446)

Varijable	N	%
Spol		
Muški	102	22,87
Ženski	344	77,13
Razina studija		
Prijediplomski studij	338	75,79
Diplomski studij	45	10,09
Integrirani studij	60	13,45
Poslijediplomski studij	3	0,67
Godina studija		
Prva	151	33,86
Druga	153	34,31
Treća	92	20,63
Četvrta	27	6,05
Peta	23	5,16
Područje studiranja		
Biomedicina i zdravstvo	53	11,88
Biotehničke znanosti	57	12,78
Društvene znanosti	98	21,97
Humanističke znanosti	118	26,46
Interdisciplinarna područja znanosti	22	4,93
Prirodne znanosti	34	7,62
Tehničke znanosti	54	12,11
Umjetničko područje	10	2,24

ci/e su u prosjeku imali/e 20 godina ($x = 20,55$; $s = 2,14$).

Mjerni instrumenti

Ispitanicima se prvo postavilo pitanje „Jeste li tijekom studiranja radili neki plaćeni posao za vrijeme trajanja nastave i/ili ispitnih rokova?“ s ponuđenim odgovorima „Ne“ i „Da“, pa su sljedeća tri pitanja o studentskom radu postavljena samo ispitanicima/ama koji/e su na navedenom pitanju kliknuli odgovor „Da“. One koji/e rade prvo se pitalo o učestalosti studentskog rada, konkretno „Otkad studirate, koliko ste često radili plaćene poslove za vrijeme trajanja nastave i/ili ispitnih rokova?“ s ponuđenim odgovorima „Samo jednom“, „Povremeno u kraćim vremenskim periodima“, „Povremeno u dužim vremenskim periodima“ i „Kon-

tinuirano većinu vremena“. Navedeni mjerni instrument osmišljen je na kolegiju uz profesoričinu i asistentičinu pomoć, a naknadno je uočen sličan instrument na engleskom jeziku u EUROSTUDENT-u V (vidi Cvitan et al., 2012: 75). Osim toga, od interesa je bio i tjedni broj radnih sati utrošenih na studentski posao. Ispitanike/ce se pitalo „U periodima u kojima radite za vrijeme trajanja nastave i/ili ispitnih rokova, koliko tipično sati tjedno radite?“, a ponuđeni odgovori su glasili „Do 15 sati tjedno“, „16 do 35 sati tjedno“ i „Više od 35 sati tjedno“. U analizama su posljednje dvije kategorije spojene u jednu. Taj je instrument izravno preuzet iz EUROSTUDENT-a V i preveden na hrvatski jezik (vidi Cvitan et al., 2012: 78); odabran je baš taj instrument jer se granica tjednih

radnih sati nalazi točno na 16, što je važno za testiranje jedne od hipoteza ovog rada (H1 u prethodnom poglavlju). Konkretno, mjerila se i srodnost studentskog posla i područja studija. Studente/ice se pitalo „Je li neki od plaćenih poslova koji ste radili povezan s područjem Vašeg studija ili buduće struke?“ i ponudili su im se odgovori „Uopće ne“, „Da, u manjoj mjeri“ i „Da, u većoj mjeri“. U analizama su posljednje dvije kategorije spojene u jednu. Ideja za navedeni mjerni instrument preuzeta je iz istraživanja Regule Geel i Uschi Backes-Gellner (vidi Geel i Backes-Gellner, 2012: 314).

Akademski se uspjeh, pak, mjerio trima indikatorima. Prvi od njih bio je prosjek ocjena; ispitanicima/ama se postavilo pitanje „Kakav je Vaš dosadašnji prosjek ocjena na studiju?“ uz ponuđene odgovor „Nemam još nijednu ocjenu na studiju“ i skalu od „Manje od 3,00“ do „4,50 ili više“. Odgovor „Nemam još nijednu ocjenu na studiju“ ponuđen je jer se očekivalo da će neki ispitanici/e biti tek u prvom semestru studija, a s obzirom na to da se istraživanje provodilo krajem studenog, odnosno prije zimskih ispitnih rokova, bilo je izvjesno kako neki studenti neće biti u mogućnosti računati prosjek. Taj je odgovor bio isključen iz testiranja razlike prosjeka ocjena s obzirom na količinu vremena utrošenog na studentski rad i s obzirom na srodnost posla i studija te povezanosti plaćanja ECTS-ova i školarine s istim varijablama.

Navedeni mjerni instrument klasičan je

izbor za mjerenje prosjeka te se u sličnom obliku koristio i u prošlogodišnjem omnibus-istraživanju na istom kolegiju. Drugi pokazatelj bio je (ne)plaćanje ECTS bodova i/ili školarine. Ispitanicima/ama je postavljeno pitanje „Jeste li ikada tijekom studija morali plaćati godinu ili ECTS bodove?“ s ponuđenim odgovorima „Plaćao/la sam pojedinačne ECTS bodove“, „Platio/la sam punu školarinu jer sam ostvario/la manje od 30 ECTS bodova u jednoj akademskoj godini“ i „Nisam nikad plaćao/la niti pojedinačne ECTS bodove niti školarinu zbog manje od 30 ostvarenih ECTS bodova u jednoj akademskoj godini“ uz višestruki izbor.⁶ Treći pokazatelj akademskog uspjeha bila je samoprocjena redovitosti u izvršavanju akademskih obveza. Konkretno, ispitanicima/ama je postavljen imperativ „Procijenite koliko ste redoviti u izvršavanju akademskih obveza“ uz skalu od „Iznimno neredovit/a“, do „Iznimno redovit/a“. Kao i instrument za mjerenje prosjeka ocjena, ova je skala osmišljena u sklopu prošlogodišnjeg omnibus-istraživanja na istom kolegiju.

Statistička obrada i analiza podataka

Za obradu i analizu podataka korišten je program za statističku analizu JASP. Svi provedeni testovi bili su neparametrijski jer se radilo o nominalnim i ordinalnim varijablama, a potonje su bile i nenormalno distribuirane. Sveukupno je provedeno 8 testova: 6 Pearsonovih hi-kvadrat testova, 1 Mann-Whitneyev U-test i 1

⁶ Opcije odgovora za instrument (ne)plaćanje ECTS bodova i/ili školarine u *LimeSurveyu* nisu bile organizirane kao međusobno isključive, pa je zbroj ispitanika/ca koji/e su se izjasnili da do sada nisu plaćali ni ECTS bodove ni školarinu (64,13 %), onih koji/e su se izjasnili/e da su plaćali/e ECTS-ove (25,11 %) i onih koji/e su se izjasnili/e da su plaćali/e školarinu (14,57 %) iznosio 103,81 %. Prema tome proizilazi kao da je 3,81 % studenata/ica i plaćalo i nije plaćalo ECTS-ove i/ili školarinu – zbog ovog lapsusa istraživačice za statističke će se testove koristiti samo podaci ispitanika/ca koji/e su se izjasnili/e da su plaćali/e ECTS bodove, odnosno školarinu.

Kruskall-Wallisov test.

Rezultati

Od cjelokupnog uzorka ($N = 446$), 42,15% ispitanika/ca ($N = 188$) izjasnilo se da je obavljalo studentski posao, dok više od polovice ispitanika/ca, odnosno njih 57,85% ($N = 258$) nije bilo zaposleno za vrijeme trajanja nastave i/ili ispitnih rokova. U Tablici 2 vidljivo je da su zaposlene/i uglavnom bile žene i studenti/ce na diplomskoj razini studija. Naime, studentski je posao radilo 26,47% studenata i 46,80% studentica te 37,87% studenata/ica upisanih na prijediplomsku razinu studija i 71,11% studenata/ica upisanih na diplomsku razinu studija. Osim toga, studenti/ce koji/e nisu obavljali/e studentski posao u prosjeku imaju 19 godina ($x = 19,88$; $s = 1,74$), dok zaposleni/e studenti/ce imaju prosječno 21 godinu ($x = 21,46$; $s = 2,29$).

Što se tiče povezanosti studentskog

Kada se pak mjerilo koliko često studenti/ce obavljaju studentski posao, više od polovice studenata/ica koji/e rade ($N = 188$), konkretno njih 55,32%, izjasnilo se da to čini povremeno (podaci studenata/ica koji/e su radili/e povremeno u kraćim vremenskim periodima, njih 37,77%, i podaci studenata/ica koji/e su radili/e povremeno u dužim vremenskim periodima, njih 17,55%, ovdje su grupirani). Najmanje studenata/ica izjasnilo se da su radili/e samo jednom, njih svega 13,83%.

Broj tjednih radnih sati zaposlenih studenata/ica ($N = 188$) bio je više-manje ravnomjerno raspoređen između studenata/ica koji/e rade manje od 16 sati tjedno i onih koji rade 16 sati tjedno ili više. Naime, 46,81% studenata/ica izjasnilo se da rade do 15 sati tjedno, a 53,19% studenata/ica da rade 16 sati tjedno ili više (podaci studenata/ica koji/e su radili/e od 16 do 35 sati tjedno, njih 42,55%, i podaci studenata/ica koji/e su radili/e više

Tablica 2. Studentski rad prema spolu i razini studija ($N = 446$)

Studentski rad	Ne	Da	Ukupno
Spol			
Muški	75 (73,53%)	27 (26,47%)	102 (22,87%)
Ženski	183 (53,20%)	161 (46,80%)	344 (77,13%)
Razina studija			
Prijediplomski studij	210 (62,13%)	128 (37,87%)	338 (75,78%)
Diplomski studij	13 (28,89%)	32 (71,11%)	45 (10,09%)
Integrirani studij	34 (56,67%)	26 (43,33%)	60 (13,45%)
Poslijediplomski studij I	3 (33,33%)	2 (66,67%)	3 (0,67%)

rada i područja studija, od studenata/ica koji/e su obavljali/e studentski posao ($N = 188$) njih 59,57 % izjasnilo se da im studentsko zaposlenje i studij nisu srodni, a 40,43 % da su srodni, od kojih su kod samo 12,77 % ispitanika studentski posao i područje studija povezani u većoj mjeri.

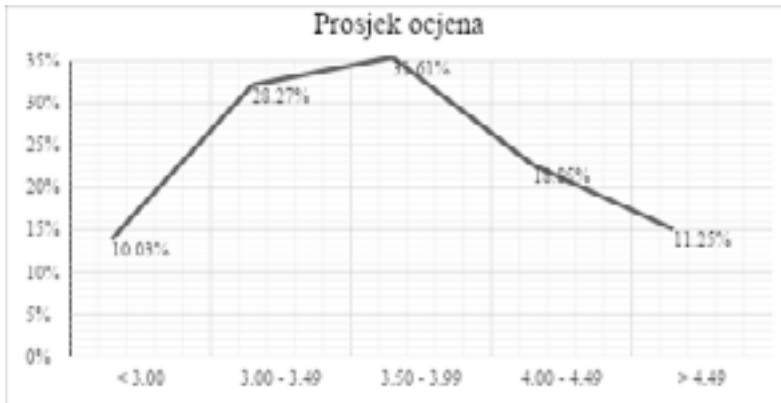
od 35 sati tjedno, njih 10,64 %, ovdje su također grupirani).

Vezano uz prosjek ocjena, od cjelokupnog uzorka ($N = 446$) 26,23 % studenata/ica ($N = 117$) izjasnilo se da nema još nijednu ocjenu na studiju. Ostatak podataka gotovo je potpuno gausovski raspo-

ređen, a većina ispitanika/ca ima prosjek ocjena između 3,00 i 3,99, ukupno njih 59,88 % (vidi *Sliku 1*).

Nadalje, samo 25,11 % studenata/ica izjasnilo se da je plaćalo ECTS bodove, a svega 14,57 % ispitanika da je plaćalo školarinu zbog manje od 30 ostvarenih ECTS bodova u jednoj akademskoj godini.

imali/e barem jednu ocjenu na studiju), onima koji/e su radili/e do 15 sati tjedno ($N = 88$, od kojih $N = 79$ onih koji/e su dosad imali/e barem jednu ocjenu na studiju) i onima koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više ($N = 100$, od kojih $N = 91$ onih koji/e su dosad imali/e barem jednu ocjenu na studiju). Ukupan uzorak iznosio

Slika 1. Prosjeck ocjena ($N = 329$)

Posljednji indikator akademskog uspjeha bila je samoprocjena redovitosti u izvršavanju akademskih obveza. Na *Slici 2* vidljivo je da je čak 82,96 % studenata/ica procijenilo da redovito izvršavaju svoje akademske obveze (od kojih 22,65 % svoju redovitost klasificira kao iznimnu) dok ostatak studenata/ica, njih 17,04 %, neredovito izvršava svoje obveze (od kojih 4,93 % to čini iznimno neredovito)

Prva hipoteza (H1) ovog istraživanja glasila je: Studenti/ce koji/e rade 16 sati tjedno ili više imat će niži akademski uspjeh od studenata/ica koji/e rade manje od 16 sati tjedno ili ne rade.

Za provjeru prve hipoteze provedeni su testovi na studentima/cama koji/e nisu radili/e studentski posao ($N = 258$, od kojih $N = 159$ onih koji/e su dosad

je $N = 446$ (od kojih $N = 329$ studenata/ica koji/e su dosad bili/e ocjenjivani/e).

Što se tiče prosjeka ocjena (samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$), iz *Tablice 3* može se iščitati da je, kao u cjelokupnom uzorku, i u poduzorku ispitanih studenata/ica prema količini vremena utrošenog na studentski rad većina studenata/ica imala prosjeck ocjena između 3,00 i 3,99 (59,88 %). Nadalje, vidljivo je i da su studenti/ce koji/e nisu radili/e češće imali/e prosjeck ocjena 4,00 ili viši u odnosu na one koji/e su radili/e do 15 sati tjedno i one koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više. Također, studenti/ce koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više češće su imali/e prosjeck ocjena manji od 3,00 u odnosu na studente/ice koji/e nisu ra-

dili/e i one koji/e su radili/e do 15 sati tjedno.

Razlika u prosjeku ocjena na fakultetu (samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$) s obzirom na količinu vremena utrošenog na studentski rad provjerena je Kruskal-Wallisovim testom jer je prosjek ocjena mjeren ordinalno (osim toga, Shapiro-Wilkov test pokazao je da se radi o nenormalnoj distribuciji: $p < 0,001$). Iako se prosjek ocjena u trećem kvartilu podataka pokazao nešto nižim u studenata/ica koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više ($Mdn = 3$; $Q - Q: 2 - 3,5$) u odnosu na one koji/e su radili do 15 sati tjedno i one koji/e nisu radili/e ($Mdn = 3$; $Q - Q: 2 - 4$), uz 5 % rizika zaključeno je da se prosjek ocjena studenata/ica koji/e ne rade, onih koji/e rade do 15 sati tjedno i onih koji/e rade 16 sati tjedno ili više statistički značajno ne razlikuje ($\chi^2 = 1,017$; $df = 2$; $p = 0,601$).

Što se tiče plaćanja ECTS bodova (samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$), iz *Tablice 4* vidljivo je da, kao i u cjelokupnom uzorku, i u ovom poduzorku većina ispitanih studenata/ica nije plaćala ECTS-ove. Osim toga, vidljivo je i da su, s obzirom na količinu vremena utrošenog na studentski rad, od onih studenata/ica koji/e jesu plaćali/e ECTS-ove, studenti/ce koji/e su radili/e do 15 sati tjedno i oni/e koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više češće to činili/e u odnosu na one koji/e nisu radili/e.

Povezanost količine vremena utrošenog na studentski rad i plaćanja ECTS bodova (samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$) provjerena je Pearsonovim hi-kvadrat testom. Na razini rizika od 5 % zaključeno je da plaćanje ECTS bodova statistički značajno nije povezano s količinom vremena utrošenog na studentski

Slika 2. Redovitost u izvršavanju akademskih obveza ($N = 446$)

rad ($\chi^2 = 4,216$; $df = 2$; $p = 0,121$).

Vezano uz plaćanje školarine (također samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$), iz *Tablice 5* može se iščitati da i

školarine (samo onih studenata/ica koji/e su već imali/e barem jednu ocjenu na studiju: $N = 329$), kao i povezanost količine rada s plaćanjem ECTS-ova, provjerena je Pearsonovim hi-kvadrat testom. Na razini

Tablica 3. Količina rada i prosjek ocjena (N = 329)

Prosjek ocjena	Količina rada			Ukupno
	Nisam radio/la	Do 15 sati tjedno	16 sati tjedno ili više	
Manje od 3,00	16 (10,06%)	6 (7,60%)	11 (12,09%)	33 (10,03%)
3,00 – 3,49	44 (27,67%)	27 (34,18%)	22 (24,18%)	93 (28,27%)
3,50 – 3,99	44 (27,67%)	25 (31,65%)	35 (38,46%)	104 (31,61%)
4,00 – 4,49	34 (21,38%)	14 (17,72%)	14 (15,39%)	62 (18,84%)
4,50 ili više	21 (13,21%)	7 (8,86%)	9 (9,89%)	37 (11,25%)
Ukupno	159 (63,60%)	79 (46,47%)	91 (53,53%)	329 (100,00%)

rizika od 5 % zaključeno je da je plaćanje školarine statistički značajno slabo povezano s količinom vremena utrošenog na studentski rad ($\chi^2 = 14,232$; $df = 2$; $p < 0,001$; $V = 0,208$).

Što se tiče redovitosti u izvršavanju akademskih obveza s obzirom na količinu studentskog rada, iz Tablice 6 vidljivo je da su, od ispitanih studenata/ica, oni/e

koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više češće procjenjivali/e svoje izvršavanje akademskih obveza kao iznimno neredovito u odnosu na one koji/e su radili/e do 15 sati tjedno i one koji/e nisu radili/e. Također, studenti/ce koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više češće su se izjašnjavali kao uglavnom neredoviti/e u izvršavanju akademskih obveza u odnosu na one koji/e

Tablica 4. Količina rada i plaćanje ECTS bodova (N = 329)

Plaćanje ECTS bodova	Količina rada			Ukupno
	Nisam radio/la	Do 15 sati tjedno	16 sati tjedno ili više	
Ne	116 (72,96%)	49 (62,03%)	57 (62,64%)	222 (67,48%)
Da	43 (27,04%)	30 (37,97%)	34 (37,36%)	107 (32,52%)
Ukupno	159 (48,33%)	79 (24,01%)	91 (27,66%)	329 (100,00%)

ovdje, kao i u cjelokupnom uzorku, većina ispitanih studenata/ica nije plaćala ni školarinu. Nadalje, vidljivo je da su, s obzirom na količinu vremena utrošenog na studentski rad, od onih studenata/ica koji/e su plaćali/e školarinu, oni/e koji/e su radili/e do 15 sati tjedno i oni/e koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više to činili/e znatno češće u odnosu na studente/ice koji/e nisu radili/e.

Povezanost količine rada i plaćanja

su radili/e do 15 sati tjedno i one koji/e nisu radili/e. S druge strane, studenti/ce koji/e nisu radili/e češće su svoju redovitost procjenjivali/e kao iznimno redovitu u odnosu na one koji/e su radili/e 16 sati tjedno ili više, ali ne i u odnosu na one koji/e su radili/e do 15 sati tjedno.

Povezanost količine rada i redovitosti u izvršavanju akademskih obveza provjeren je Pearsonovim hi-kvadrat testom na cjelokupnom uzorku (N = 446). Unatoč

Tablica 5. Količina rada i plaćanje školarine (N = 329)

Plaćanje školarine	Količina rada			Ukupno
	Nisam radio/la	Do 15 sati tjedno	16 sati tjedno ili više	
Ne	144 (90,57%)	59 (74,68%)	68 (74,73%)	271 (82,37%)
Da	15 (9,43%)	20 (25,32%)	23 (25,27%)	58 (17,63%)
Ukupno	159 (48,33%)	79 (24,01%)	91 (27,66%)	329 (100,00%)

Tablica 6. Količina rada i redovitost u izvršavanju akademskih obveza (N = 446)

Redovitost	Količina rada			
	Nisam radio/la Do 15 sati tjedno		16 sati tjedno ili više	
Iznimno neredovit/a	12 (4,65%)	3 (3,41%)	7 (7,00%)	22 (4,93%)
Uglavnom neredovit/a	27 (10,47%)	8 (9,09%)	19 (19,00%)	54 (12,11%)
Uglavnom redovit/a	155 (60,08%)	53 (60,23%)	61 (61,00%)	269 (60,31%)
Iznimno redovit/a	64 (24,81%)	24 (27,27%)	13 (13,00%)	101 (22,65%)
Ukupno	258 (57,85%)	88 (19,73%)	100 (22,42%)	446 (100,00%)

tome što se iz *Tablice 6* mogu iščitati neke (gore navedene) zakonitosti koje bi išle u prilog povezanosti navedenih varijabli, uz razinu rizika od 5% zaključeno je da redovitost u izvršavanju akademskih obveza, iako je blizu statističke značajnosti, nije statistički značajno povezana s količinom vremena utrošenom na studentski rad ($\chi^2 = 11,964$; $df = 6$; $p = 0,063$).

Druga hipoteza (H2) ovog istraživanja glasila je: Studenti/ce čiji je posao povezan s područjem koje studiraju imat će viši akademski uspjeh od studenata/ica čiji posao nije srodan s područjem studija.

Za provjeru druge hipoteze testovi su provedeni samo na zaposlenim studentima/cama (N = 188, od kojih N = 170 dosad ocjenjivanih), i to na onima čiji posao nije srodan sa studijem (N = 112, od kojih N = 96 dosad ocjenjivanih) i na onima čiji jest (N = 76, od kojih N = 74 dosad ocjenjivanih).

I ovdje je većina studenata/ica imala

prosjek ocjena između 3,00 i 3,99 (njih 64,11%). Najveće razlike u prosjecima ocjena ovih dviju skupina vidljive su u kategorijama odgovora „od 3,50 do 3,99“ i „4,50 ili više“. Naime, iz *Tablice 7* može se iščitati da su studenti/ce čiji studentski posao i područje studija nisu srodni češće imali/e prosjek ocjena od 3,50 do 3,99 u odnosu na one čiji su posao i studij srodni, ali su studenti/ce srodnog studentskog posla i područja studija češće imali/e prosjek ocjena 4,50 ili više u odnosu na ostale. Ipak, studenti/ce čiji je posao srodan s područjem studija nešto su češće imali prosjek ocjena manji od 3,50 u odnosu na ostale.

Razlika u prosjeku ocjena (samo onih studenata/ica koji/e su već ocjenjivani/e: N = 170) s obzirom na srodnost posla s područjem studija testirana je Mann-Whitneyevim U-testom. Unatoč tome što treći kvartil podataka ukazuje na to da studenti/ce čiji su posao i studij srodni

Tablica 7. Srodnost posla s područjem studija i prosjek ocjena (N = 170)

Prosjek ocjena	Srodnost posla i područja studija		Ukupno
	Ne	Da	
Manje od 3,00	9 (9,38%)	8 (10,81%)	17 (10,00%)
3,00 – 3,49	27 (28,13%)	22 (29,73%)	49 (28,82%)
3,50 – 3,99	38 (39,58%)	22 (29,73%)	60 (35,29%)
4,00 – 4,49	16 (16,67%)	12 (16,22%)	28 (16,47%)
4,50 ili više	6 (6,25%)	10 (13,51%)	16 (9,41%)
Ukupno	96 (56,47%)	74 (43,53%)	170 (100,00%)

imaju nešto viši prosjek ocjena ($Mdn = 3$; $Q_1 - Q_3: 2 - 4$) u odnosu na studente/ice nepovezanog posla i studija ($Mdn = 3$; $Q_1 - Q_3: 2 - 3$), uz 5 % rizika zaključeno da se prosjek ocjena studenata/ica čiji je posao povezan s područjem studija i onih čiji nije statistički značajno ne razlikuje ($W = 3449,000$; $p = 0,738$).

Što se tiče plaćanja ECTS bodova (samo onih zaposlenih studenata/ica koji/e su dosad ocjenjivani: $N = 170$), iz Tablice 8 može se iščitati da, kao u cjelokupnom uzorku, i u ovom poduzorku većina studenata/ica nije plaćala ECTS-ove. Nadalje, vidljivo je i da su, od onih studenata/ica koji/e jesu plaćali/e ECTS bodove u našem uzorku, studenti/ce čiji su studentski posao i studij srodni češće

to činili/e u odnosu na one čiji nisu, što je bilo suprotno očekivanjima.

Povezanost srodnosti studentskog posla s područjem studija i plaćanja ECTS-ova (samo onih zaposlenih studenata/ica koji/e su dosad ocjenjivani: $N = 170$) provjerena je Pearsonovim hi-kvadrat testom uz Yatesovu korekciju. Na razini rizika od 5 % zaključeno je da srodnost područja studija i studentskog posla statistički značajno nije povezana s plaćanjem ECTS bodova ($\chi^2 = 1,352$; $df = 1$; $p = 0,245$).

Vezano uz plaćanje školarine (također samo onih zaposlenih studenata/ica koji/e su dosad ocjenjivani: $N = 170$), iz Tablice 9 vidljivo je da i ovdje većina studenata/ica nije plaćala školarinu.

Osim toga, vidljivo je i da su, od onih

Tablica 8. Srodnost posla s područjem studija i plaćanje ECTS bodova ($N = 170$)

Plaćanje ECTS bodova	Srodnost posla i područja studija		
	Ne	Da	Ukupno
Ne	64 (66,67%)	42 (56,76%)	106 (62,35%)
Da	32 (33,33%)	32 (43,24%)	64 (37,65%)
Ukupno	96 (56,47%)	74 (43,53%)	170 (100,00%)

Tablica 9. Srodnost posla s područjem studija i plaćanje školarine ($N = 170$)

Plaćanje školarine	Srodnost posla i područja studija		
	Ne	Da	Ukupno
Ne	75 (78,13%)	52 (70,27%)	127 (74,71%)
Da	21 (21,88%)	22 (29,73%)	43 (25,29%)
Ukupno	96 (56,47%)	74 (43,53%)	170 (100,00%)

Tablica 10. Srodnost posla s područjem studija i redovitost pri izvršavanju akademskih obveza ($N = 188$)

Redovitost	Srodnost posla i područja studija		
	Ne	Da	Ukupno
Iznimno neredovit/a	8 (7,14%)	2 (2,63%)	10 (5,32%)
Uglavnom neredovit/a	13 (11,61%)	14 (18,42%)	27 (14,36%)
Uglavnom redovit/a	72 (64,29%)	42 (55,26%)	114 (60,64%)
Iznimno redovit/a	19 (16,96%)	18 (23,68%)	37 (19,68%)
Ukupno	112 (59,57%)	76 (40,43%)	188 (100,00%)

studenata/ica u našem uzorku koji/e su plaćali/e školarinu, studenti/ce srodnog studentskog posla i područja studija češće to činili/e u odnosu na one nesrodnog, što je također bilo suprotno od očekivanog.

Povezanost srodnosti studentskog posla s područjem studija i plaćanja školarine (samo onih zaposlenih studenata/ica koji/e su dosad ocjenjivani: $N = 170$) također je provjerena Pearsonovim hi-kvadrat testom uz Yatesovu korekciju. Na razini rizika od 5 % zaključeno je da srodnost područja studija i studentskog posla statistički značajno nije povezana ni s plaćanjem školarine ($\chi^2 = 0,980$; $df = 1$; $p = 0,322$).

Konačno, što se tiče redovitosti u izvršavanju akademskih obveza s obzirom na srodnost studentskog posla i područja studija, kao u cjelokupnom uzorku, i u ovom je poduzorku većina studenata/ica svoje obveze izvršavala redovito (80,32 %). Nadalje, iz *Tablice 10* vidljivo je da su studenti/ce nesrodnog studentskog posla i područja studija češće svoje izvršavanje akademskih obveza procjenjivali/e kao iznimno neredovito u odnosu na ostale, a studenti/ce srodnog studentskog posla i područja studija češće su se izjašnjavali/e kao iznimno redoviti/e u odnosu na ostale. Ipak, oni/e čiji su studentski posao i područje studija srodni češće su se izjašnjavali kao uglavnom neredoviti/e u odnosu na one čiji nisu, a oni/e čiji nisu srodni češće su se izjašnjavali/e kao uglavnom redoviti/e u odnosu na one čiji su srodni. Povezanost srodnosti studentskog posla i područja studija s redovitošću u izvršavanju akademskih obveza provjerena je Pearsonovim hi-kvadrat testom na poduzorku zaposlenih studenata/ica ($N = 188$). Uz razinu rizika od 5% zaključeno

je da redovitost u izvršavanju akademskih obveza statistički nije značajno povezana sa srodnošću studentskog posla i područja studija ($\chi^2 = 4,843$; $df = 3$; $p = 0,184$).

Rasprava

Ovo je istraživanje pokazalo da negativne posljedice rada uz studij prevladavaju. Pokazalo se da je količina vremena koje studenti/ce utroše na studentski rad povezana s jednim od indikatora akademskog uspjeha (H1), konkretno s plaćanjem školarine.

Dodatno, povezanost redovitosti u izvršavanju akademskog uspjeha i količine vremena utrošenog na studentski rad bila je blizu statističke značajnosti. S druge strane, srodnost studentskog posla i područja studija, pretpostavljena kao pozitivna strana rada uz studij, nije se pokazala prediktorom uspjeha na fakultetu (H2) ni u jednom od njegovih indikatora. Iz navedenih rezultata možemo zaključiti da, u skladu s teorijom nulte sume, rad uz studij (iako ne mnogo) zaista rezultira gubicima na akademskom planu (usp. Seow i Pan, 2014).

Redovitost u izvršavanju akademskih obveza ovdje je zbog ograničenja inherentnih omnibus-istraživanju mjerena samo jednom varijablom, i to u obliku skale samoprocjene, te pritom nije precizirano što sve izvršavanje obveza konkretno podrazumijeva. Navedenu redovitost mogu mjeriti (i preporuča ih se u budućim istraživanjima mjeriti) brojni(m) pokazatelji(ma) koji su se u prošlim istraživanjima pokazali povezanim s radom uz studij, kao što su redovita prisutnost na nastavi (vidi npr. Auers et al., 2007: 486; Brennan et al., 2005: 95; Ford et al., 1995: 197) i redovito predavanje zadaća (vidi npr. Ford et al., 1995: 200).

Osim toga, plaćanje ECTS bodova i/ili školarine zbog njihova manjka može biti posljedica neredovitog izvršavanja akademskih obveza. Primjerice, odsustvo s nastave u većoj mjeri od dopuštene ili predaja seminarskog rada nakon zadnog roka mogu rezultirati zahtjevom za ponovni upis kolegija. Posljedice mogu biti manjeg intenziteta, poput plaćanja ECTS bodova, i/ili većeg intenziteta, poput plaćanja školarine. S obzirom na to da se plaćanje školarine pokazalo statistički značajno povezano s radom uz studij, a povezanost redovitosti u izvršavanju akademskih obveza sa studentskim radom nalazila se blizu granice statističke značajnosti i pokazivala određene zakonitosti, preporuča se pobliže istražiti navedene indikatore akademskog uspjeha. Nadalje, neki su istraživači u mjerenju akademskog uspjeha (koji se u istim istraživanjima pokazao povezanim sa studentskim radom) koristili pokazatelje poput vremena uloženog u učenje (vidi npr. Auers et al., 2007: 486; Brennan et al., 2005: 100; Metcalf, 2003: 319) i kvalitete predanih zadaća (vidi Brennan et al., 2005: 95), koji mogu odrediti i završne ocjene na kolegijima. S obzirom na to da se ocjene u ovom istraživanju nisu pokazale statistički značajno povezanima s radom uz studij, moguće je da one manje ovise o redovitosti u izvršavanju akademskih obveza (primjerice, redovitoj prisutnosti na nastavi i/ili redovitoj predaji zadaća), a više o vremenu uloženom u učenje i/ili kvaliteti predanih zadaća, pa se za buduća istraživanja preporuča uvesti i varijable koje bi mjerile te indikatore.

Što se tiče srodnosti studentskog posla s područjem studija, i ona se zbog ograničenja omnibus-istraživanja mjerila samo jednom varijablom; moguće da se

zato nije pokazala statistički značajnim prediktorom akademskog uspjeha. Naime, sukladno s razvojnom teorijom, na poslu se stječu određene karakteristike poput motivacije, radne etike, planiranja i sl. (vidi Seow i Pan, 2014), koje se, ako je rad povezan sa studijem (Geel i Backes-Gellner, 2012: 325), mogu primijeniti u izvršavanju akademskih obveza i rezultirati višim akademskim uspjehom (vidi npr. Häkkinen, 2006: 168; Hunt et al., 2004: 9-10). Za buduća se istraživanja preporuča ispitati koje poslove studenti/ce obavljaju (posebice s obzirom na to da se i ovdje pokazalo kako manje od polovice studenata/ica radi posao nepovezan sa studijem – usp. s Hauschildt et al., 2021: 152-153) te na koje su načine oni povezani s područjem koje studiraju. Valja i mjeriti navedene karakteristike te ispitati je li stjecanje tih vještina na poslu povezano s akademskim uspjehom studenata/ica. Osim toga, budući da je većina autora umjesto srodnosti posla i studija istraživala studentski rad na sveučilišnom kampusu i izvan njega te njihovu povezanost s uspjehom na fakultetu (vidi npr. Aper, 1994; Brint i Cantwell, 2010; Ehrenberg i Sherman, 1987), bilo bi zanimljivo istražiti tu temu u Hrvatskoj, npr. ispitati studente na Znanstveno-učilišnom kampusu Borongaj.

Nadalje, u skladu s drugim istraživanjima, pokazalo se da češće rade stariji studenti/ce (usp. s npr. Beerkens et al., 2010: 684; Body et al., 2014: 3066; Häkkinen 2006: 181; Hauschildt et al., 2021: 163) i oni na višoj razini studija (usp. s Hauschildt et al., 2021: 163), dok su u ovom istraživanju uzorak činili studenti/ce koji/e su u prosjeku imali/e 20 godina i bili/e upisani/e uglavnom na prvu i drugu godinu prijediplomskog studija (pa je

i poduzorak zaposlenih studenata/ica bio puno manji, a zbog velikog broja bruoča bilo je manje i onih koji su plaćali ECTS bodove i/ili školarinu zbog njihova manjka te više onih koji nisu još imali nijednu ocjenu na fakultetu). Za buduća istraživanja preporuča se istražiti rad starijih studenata/ica upisanih na diplomsku (ili čak poslijediplomsku) razinu studija. Također, što se tiče mjerenja godine studija, valjalo bi razlikovati posljednju godinu (koje god razine) studija upisanu prvi put od apsolutne godine jer se očekuje da će apsolutima studentski rad manje utjecati na akademski uspjeh s obzirom na to da bi trebali imati više vremena na raspolaganju. Osim toga, kao i u drugim istraživanjima, i ovdje se pokazalo da žene češće rade od muškaraca (usp. s npr. Brennan et al., 2005: 55; Darmody i Smith, 2008: 356; Häkkinen, 2006: 174), pa bi bilo zanimljivo istražiti i rodnu dimenziju studentskog rada.

Pored navedenih preporuka koje su povezane s uvodnim dijelom rada i njegovim teorijsko-konceptualnim okvirom predlaže se istražiti i povezanost motivacije studenata/ica za studentski rad s njihovim akademskim uspjehom, konkretno između onih koji/e moraju raditi (iz financijskih razloga) i onih koji/e žele raditi (zbog, primjerice, radnog iskustva ili slobodnog vremena na raspolaganju).

Zaključak

S obzirom na to da je broj hrvatskih studenata/ica koji/e rade uz studij u porastu (usp. Hauschildt et al., 2021: 150 i Hauschildt et al., 2018: 132), a znanstvena istraživanja o povezanosti studentskog rada i akademskog uspjeha u Hrvatskoj do danas nisu provedena (Čavar, 2018: 61), rezultati dobiveni ovim istraživanjem od

iznimne su važnosti. Što se tiče Sveučilišta u Zagrebu i njegova angažmana oko pružanja izvannastavnih aktivnosti povezanih s područjem studija (vidi izvor: ⁵*Sveučilište u Zagrebu – Ured za studente*), s obzirom na to da se srodnost studentskog posla s područjem studija nije pokazala pozitivnom posljedicom, a količina se rada jest pokazala negativnom posljedicom rada uz studij, Sveučilište bi se možda više trebalo posvetiti organizaciji nekih aspekata studiranja za zaposlene studente/ice (primjerice, osmisлити svojevrsnu edukaciju koja bi pomogla zaposlenim studentima/cama organizirati vrijeme tako da ostanu uspješni/e na fakultetu bez obzira na to što su zaposleni/e). Nadalje, budući da druga istraživanja pokazuju kako su izgledi za završavanje prijediplomske razine studija u nominalnom roku niži u zaposlenih nego u nezaposlenih studenata/ica (vidi Moreau i Leathwood, 2006: 35), a oni za završavanje prijediplomske ili više razine studija uopće za 40 % niži u studenata/ica zaposlenih na 16 sati tjedno u odnosu na nezaposlene (vidi Brennan et al., 2005: 11), preporuča se provesti i longitudinalno istraživanje koje bi provjerilo navedene ishode rada uz studij. Za kraj, valja još jednom naglasiti da se za ovo istraživanje koristio prigodni uzorak i stoga se rezultati istraživanja mogu uzeti kao pokazatelji mogućih trendova u sferama studiranja i studentskog rada, koje bi trebalo dodatno istražiti na reprezentativnom uzorku studenata i studentica.

Literatura

- Anderson K. L. (1981).** Post-High School Experiences and College Attrition, *Sociology of Education*, 54(1), 1-15.
- Aper J. P. (1994).** *An Investigation of the Relationship between Student Work Experience and Student Outcomes* (ERIC Number: ED375750). New Orleans: Americal Educational Research Association.
- Applegate C. & Daly A. (2006).** The Impact of Paid Work on the Academic Performance of Students: A Case Study from the University of Canberra, *Australian Journal of Education*, 50(2), 155-166.
- Auers D., Rostoks T. & Smith K. (2007).** Flipping Burgers or Flipping Pages? Student Employment and Academic Attainment in Post-Soviet Latvia, *Communist and Post-Communist Studies*, 40, 477-491.
- Beerkens M., Mägi E. & Lill L. (2011).** University Studies As A Side Job: Causes and Consequences of Massive Student Employment in Estonia, *Higher Education*, 61, 679-692.
- Body K. M., Bonnal L. & Giret J. (2014).** Does Student Employment Really Impact Academic Achievement? The Case of France, *Applied Economics*, 46(25), 3061-3073.
- Brint S. & Cantwell A. M. (2010).** Undergraduate Time Use and Academic Outcomes: Results from University of California Undergraduate Experience Survey 2006. *Teachers College Record*, 112(9), 2441-2470.
- Bradley G. (2006).** Work Participation and Academic Performance: A Test of Alternative Propositions, *Journal of Education and Work*, 19(5), 481-501.
- Brennan J., Duaso A. & Little B. (2005).** Survey of Higher Education Students' Attitudes to Debt and Term-time Working and Their Impact on Attainment. A report to Universities UK and HEFCE by CHERI and London South Bank University. https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/5866/1/rd15_05.pdf pristup 3.12.2023.
- Buscha F., Maurel A., Page L. & Speckesser S. (2012).** The Effect of Employment while in High School on Educational Attainment: A Conditional Difference-in-Differences Approach, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 74(3), 380-396.
- Callender C. (2008).** The Impact of Term-time Employment on Higher Education Students' Academic Attainment and Achievement, *Journal of Education Policy*, 23(4), 359-377.
- Choi Y. (2018).** Student Employment and Persistence: Evidence of Effect Heterogeneity of Student Employment on College Dropout, *Research in Higher Education* 59(1), 88-107.
- Coleman J. S. (1961).** *The Adolescent Society: the Social Life of the Teenager and Its Impact on Education*. Glencoe, Illinois: Free.
- Cvitan M., Doolan K., Farnell T. & Matković T. (2012).** *Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj: nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
- Čavar I. (2018).** Student Employment: Characteristics and Effects of Its Use in Croatia, *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 16(1), 60-70.
- Darmody M. & Smith E. (2008).** Full-time Students? Term-time Employment Among Higher Education Students in Ireland, *Journal of Education and Work*, 21(4), 349-362.
- Darolia R. (2014).** Working (and Studying) Day and Night: Heterogenous Effects of Working on the Academic Performance of Full-time and Part-time Students, *Economics of Education Review*, 38, 38-50.
- DeSimone J. (2008).** *The Impact of Employment During School on College Student Academic Performance* (Working Paper No. 14006). Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
- Ehrenberg R. G. & Sherman D. R. (1987).** Employment While in College, Academic Achievement, and Post-college Outcomes: A Summary of Results, *The Journal of Human Resources*, 22(1), 1-23.
- Ford J., Bosworth D. & Wilson R. (1995).** Part-time Work and Full-time Higher Education, *Studies in Higher Education*, 20(2), 187-202.
- Geel R. & Backes-Gellner U. (2012).** Earning While Learning: When and How Student Employment is Beneficial, *Labour*, 26(3), 313-340.
- Häkkinen I. (2006).** Working While Enrolled in A University: Does It Pay?, *Labour Economics*, 13, 167-189.
- Hauschildt K., Vögtle E. M. & Gwosć C. (2018).** *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: EUROSTUDENT VI 2016–2018. Synopsis of Indicators*. Bielefeld: wbv Media GmbH & Co. KG.
- Hauschildt K., Gwosć C., Schrimmer H. & Wartenberg-Cras F. (2021).** *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021*. Bielefeld: wbv Media GmbH & Co. KG.

- Hodgson A. & Spours K. (2001)** Part-time Work and Full-time Education in The UK: The Emergence of a Curriculum and Policy Issue, *Journal of Education and Work*, 14(3), 373-388.
- Holland A. & Andre T. (1987)**. Participation in Extracurricular Activities in Secondary School: What Is Known, What Needs to Be Known?, *Review of Educational Research*, 57(4), 437-466.
- Hunt A., Lincoln I. & Walker A. (2004)**. Term-time Employment and Academic Attainment: Evidence from A Large-scale Survey of Undergraduates at Northumbria University, *Journal of Further and Higher Education*, 28(1), 3-18.
- Kalenkoski C. M. & Pabilonia S. W. (2008)**. Parental Transfers, Student Achievement, and the Labor Supply of College Students, *Journal of Population Economics*, 23, 469-496.
- Kosi T., Nastav B. & Šušteršič J. (2021)**. Umanjuje li zaposlenost studenata njihov akademski uspjeh? Slučaj Slovenije, *Revija za socijalnu politiku*, 20(3), 253-273.
- Kroupová K. (2018)**. *The Impact of Student Employment on Educational Outcomes: A Meta-Analysis* [Master's thesis]. Prague: Charles University, Faculty of Social Sciences.
- Marsh H. W. (1991)**. Employment During High School: Character Building or a Subversion of Academic Goals?, *Sociology of Education*, 64(3), 172-189.
- Meng C. & Heijke H. (2005)**. *Student Time Allocation, the Learning Environment and the Acquisition of Competencies* (No. 1E). Maastricht: Research Centre for Education and the Labour Market.
- Metcalf H. (2003)**. Increasing in Higer Education: the Role of Term-time Working, *Oxford Review of Education*, 29(3), 315-329.
- Moreau M. & Leathwood C. (2006)**. Balancing Paid Work and Studies: Working (-class) Students in Higher Education, *Studies in Higher Education*, 31(1), 23-42.
- Mreža mladih Hrvatske: Studentski rad i položaj studenata na tržištu rada**. *Mreža mladih Hrvatske, Zagreb, 2017*. <https://www.mmh.hr/vijesti/studentski-rad-i-polozaj-studenata-na-trzistu-rada> pristup 1.12.2023.
- Neyt B., Omey E. & Baert S. (2018)**. Does Student Work Really Affect Educational Outcomes? A Review of the Literature, *Journal of Economic Surveys*, 00(0), 1-26.
- Quintini G. (2015)**. *Working and Learning: A Diversity of Patterns* (Working Paper No. 169). Pariz: Directorate for Employment, Labour and Social Affairs.
- Riggert S. C., Boyle M., Petrosko J. M., Ash D. & Rude-Parkins C. (2006)**. Student Employment and Higher Education: Empiricism and Contradiction, *Review of Educational Research*, 76(1), 63-92.
- Robotham D. (2012)**. Student Part-time Employment: Characteristics and Consequences, *Education + Training*, 54(1), 65-75.
- Salamonson Y. & Andrew S. (2006)**. Academic Performance in Nursing Students: Influence of Part-time Employment, Age and Ethnicity, *Journal of Advanced Nursing*, 55(3), 342-351.
- Schrøter Joensen J. (2009)**. Academic and Labor Market Success: *The Impact of Student Employment, Abilities, and Preferences* (Working Paper No. 1352077). New York: Social Science Research Network.
- Seow P. S. & Pan G. (2014)**. A Literature Review of the Impact of Extracurricular Activities Participation on Students' Academic Performance, *Journal of Education for Business*, 89(7), 361-366.
- Wenz M. & Yu W. (2010)**. Term-time Employment and the Academic Performance of Undergraduates, *Journal of Education Finance*, 35(4), 358-373.